

PARADIGMATA PROGRAMOVÁNÍ 2B

PŘÍSLIBY A LÍNÉ VYHODNOCOVÁNÍ

VÝVOJ TOHOTO UČEBNÍHO MATERIÁLU JE SPOLUFINANCOVÁN
EVROPSKÝM SOCIÁLNÍM FONDEM A STÁTNÍM ROZPOČTEM ČR

Přísliby a líné vyhodnocování

Základní myšlenka

- místo vyhodnocení daného výrazu pracujeme s **příslibem** jeho **budoucího vyhodnocení**
- **příslib** = nový typ elementu (element prvního řádu)

Co je potřeba k tomu, aby to fungovalo:

- 1 k dispozici je spec. forma (nejčastěji zvaná **delay**), která pro *daný výraz* vrátí *příslib jeho vyhodnocení*
- 2 k dispozici je procedura (nejčastěji zvaná **force**), která pro *daný příslib* aktivuje výpočet a vrátí hodnotu vzniklou vyhodnocením přislíbeného výrazu

Líné vyhodnocování:

- vyhodnocování založené na příslibech
- někdy se nazývá «call by need»

Příklad zamýšleného použití

```
(delay (+ 1 2))   $\implies$   #<promise>
(define p (delay (map - '(1 2 3 4))))
p                 $\implies$   #<promise>
(promise? p)      $\implies$   #t
(force p)         $\implies$   (-1 -2 -3 -4)
```

Poznámky:

- *delay* nemůže být z principu procedura, protože chceme, aby se přislíbený výraz vyhodnotil až při aktivaci pomocí *force*
- při líném vyhodnocování dochází k *propagaci chyb* (chyba se projeví „na jiném místě“ než „kde vznikla“)

```
(define p (delay blah))  proběhne bez problémů
p                         $\implies$   #<promise>
...
(force p)                 $\implies$   CHYBA: blah nemá vazbu
```

- pomocí příslibů je možné „odložit časově složitý výpočet na později“ a aktivovat jej, až je skutečně potřeba jej provést

Modelový časově náročný výpočet:

```
(define fib
  (lambda (n)
    (if (<= n 2)
        1
        (+ (fib (- n 1))
            (fib (- n 2))))))
```

Příklad použití

```
(define p (delay (fib 30)))
```

proběhne okamžitě

⋮

```
(force p)
```

aktivace výpočtu (prodleva)

Při použití příslibů vyvstávají otázky spojené s **vedlejším efektem**.

Příslib výrazu, který má vedlejší efekt:

```
(define p (let ((i 0))  
            (delay (begin  
                    (set! i (+ i 1))  
                    i))))
```

Dvojitá aktivace výpočtu:

```
(force p)   $\Rightarrow$  1  
(force p)   $\Rightarrow$  ???
```

Možnosti:

- 1 druhá aktivace `(force p)` vrací 1
- 2 druhá aktivace `(force p)` vrací 2, třetí vrací 3, ...

Ukážeme, jak implementovat líné vyhodnocování umožňující obě varianty.

Implementace příslibů a líného vyhodnocování

- přísliby lze plně implementovat pomocí
procedur vyšších řádů, maker a vedlejších efektů

Základní myšlenka:

- při vytváření procedur (vyhodnocováním λ -výrazů) nedochází k vyhodnocování těla nově vznikajících procedur
- k vyhodnocování těla procedur dochází až při jejich aplikaci
- nabízí se tedy: *vytvořit přísliby pomocí procedur*

Vysvětlující příklad

<code>(lambda () (+ 1 2))</code>	<code>#<procedure></code>
<code>(define p (lambda () (+ 1 2)))</code>	naš příslib
<code>(p)</code>	aktivace

Implementace příslibů a líného vyhodnocování

- jednodušší verze
- při každé aktivaci příslibu je příslibený výraz vždy vyhodnocen
- vytvoříme makro `freeze` („zmraz“) a proceduru `thaw` („roztaj“)

;; speciální forma freeze

```
(define-macro freeze
  (lambda (exprs)
    `(lambda ()
      (begin ,@exprs))))
```

;; procedura thaw

```
(define thaw
  (lambda (promise)
    (promise)))
```

Příklad vytvoření příslibu

```
(define p  
  (let ((x 10))  
    (freeze (display "Hodnota: ")  
             (display x)  
             (newline)  
             (set! x (+ x 1))  
             (list x (* x x))))))
```

Příklad aktivace příslibu

```
(thaw p)  $\implies$  (11 121)  
(thaw p)  $\implies$  (12 144)  
(thaw p)  $\implies$  (13 169) ...
```

Příslib jako součást složitějšího výrazu

```
(reverse (thaw p))  $\implies$  (225 14)
```

Implementace příslibů a líného vyhodnocování

- složitější verze
- při první aktivaci příslibu je výsledek vyhodnocení příslibeného výraz **zapamatován** (uvnitř příslibu) a při každé další aktivaci příslibu je *vrácena zapamatovaná hodnota*
- případné *vedlejší efekty* se projeví *jen při první aktivaci*
- vytvoříme makro **delay** a proceduru **force**

Nejprve příklad použití:

```
(define p
  (let ((x 10))
    (delay (set! x (+ x 1))
            (list x (* x x))))))
```

(force p) \Rightarrow (11 121)

(force p) \Rightarrow (11 121) ...

Implementace příslibů a líného vyhodnocování

Speciální forma *delay*

```
(define-macro delay
  (lambda (exprs)
    `(let ((result (lambda ()
                      (begin ,@exprs)))
          (evaluated? #f))
      (lambda ()
        (begin
          (if (not evaluated?)
              (begin
                (set! evaluated? #t)
                (set! result (result))))
          result))))))
```

;; procedura *force* (totéž co *thaw*)

```
(define force thaw)
```

Proudy (angl. Streams)

- proudy jsou nejčastěji používanou *aplikací líného vyhodnocování*
- neformálně: proudy jsou *líně vyhodnocované seznamy*
- konstruktor `cons-stream` a selektory `stream-car` a `stream-cdr`

;; Konstruktor proudu cons-stream je makro

```
(define-macro cons-stream  
  (lambda (a b)  
    `(cons ,a (delay ,b))))
```

;; selektor stream-car (vrať první prvek proudu)

```
(define stream-car car)
```

;; selektor stream-cdr (vrať proud bez prvního prvku)

```
(define stream-cdr  
  (lambda (stream)  
    (force (cdr stream))))
```

Definice proudů

- prázdný seznam je proud;
- každý tečkový pár $(e . p)$, kde e je libovolný element a p je příslib proudu, je proud.

;; je stream prázdný?

```
(define stream-null? null?)
```

;; predikát stream? (podle definice)

```
(define stream?  
  (lambda (elem)  
    (or (null? elem)  
        (and (pair? elem)  
              (and (promise? (cdr elem))  
                    (stream? (force (cdr elem))))))))
```

- předchozí predikát `stream?` má nevýhodu: používá `force` (!)

;; slabší verze predikátu stream?
;; každý pár, jehož 2. prvek je příslib nebo () je stream

```
(define stream?  
  (lambda (elem)  
    (or (null? elem)  
        (and (pair? elem)  
              (or (promise? (cdr elem))  
                  (null? (cdr elem)))))))
```

Pomocné procedury:

;; zobraz stream, nanejvýš však n prvních prvků

```
(define display-stream (lambda (stream . n) ...
```

;; odvozené selektory

```
(define stream-caar (lambda (x) ...
```

⋮

```
(define stream-cddddr (lambda (x) ...
```

Procedury pro práci s proudy

;; délka proudu

```
(define stream-length  
  (lambda (stream)  
    (if (stream-null? stream)  
        0  
        (+ 1 (stream-length (stream-cdr stream))))))
```

;; mapování přes proudy (mapování přes jeden stream)

```
(define stream-map2  
  (lambda (f stream)  
    (if (stream-null? stream)  
        '()  
        (cons-stream  
          (f (stream-car stream))  
          (stream-map f (stream-cdr stream))))))
```

Procedury pro práci s proudy

;; mapování přes proudy (obecná verze)

```
(define stream-map
  (lambda (f . streams)
    (if (stream-null? (car streams))
        '()
        (cons-stream
         (apply f (map stream-car streams))
         (apply stream-map f
                  (map stream-cdr streams))))))
```

;; konvertuj seznam na stream

```
(define list->stream
  (lambda (list)
    (foldr (lambda (x y)
             (cons-stream x y))
          '() list)))
```

Procedury pro práci s proudy

;; vytvoř konečný stream daných prvků

```
(define stream  
  (lambda args  
    (list->stream args)))
```

Příklady použití předchozích procedur:

```
(define s (stream 1 2 3 4))  
s                      ⇒ (1 . #<promise>)  
(display-stream s)    ⇒ #<stream (1 2 3 4)>  
(display-stream s 2)  ⇒ #<stream (1 2)>  
(stream-length s)     ⇒ 4  
(display-stream (stream-map - s) 2)  
  ⇒ #<stream (-1 -2)>  
(display-stream (stream-map + s s s))  
  ⇒ #<stream (3 6 9 12)>
```

Všimněte si

- při práci s proudy mají jednotlivé procedury „jinou odezvu“
- výpočet je řízen daty, dochází k propagaci chyb

Výsledek je vrácen okamžitě

```
(define fs (stream-map fib (stream 1 ... 30 31 ... 50)))
```

```
fs  $\Rightarrow$  (1 . #<promise>)
```

přístup ke dalším prvkům se bude postupně zpomalovat

ukázka propagace chyb v prouděch:

```
(define s (stream 1 2 3 4 5 'blah 6 7))
```

```
(define r (stream-map - s))
```

```
r  $\Rightarrow$  (-1 . #<promise>)
```

```
(display-stream r 4)  $\Rightarrow$  (-1 -2 -3 -4)
```

```
(display-stream r 6)  $\Rightarrow$  (-1 -2 -3 -4 -5 CHYBA)
```

Úskalí

;; zdánlivě funkční verze 'foldr' pro proudy

```
(define stream-foldr
  (lambda (f nil . streams)
    (if (stream-null? (car streams))
        nil
        (apply f
                `(.@(map stream-car streams)
                  ,(apply stream-foldr f nil
                                   (map stream-cdr streams)))))))
```

;; následující se nechová přirozeně

```
(stream-foldr (lambda (x y) (cons-stream (- x) y))
              '() (stream 1 2 3 'blah 4))
```

⇒ CHYBA: nelze aplikovat `-` na symbol `blah`

Čekali bychom, že chyba se projeví až při pokusu přistoupit ke 4. prvku výsledného proudu

Nová verze stream-foldr

- proceduře „f“ bude předáván místo druhého argumentu jeho příslib
- procedura sama rozhodne, jak bude s příslibem nakládat

```
;; procedura stream-folder
```

```
(define stream-foldr  
  (lambda (f nil . streams)  
    (if (stream-null? (car streams))  
        nil  
        (apply f  
                `(.@(map stream-car streams)  
                    ,(delay  
                      (apply stream-foldr f nil  
                                         (map stream-cdr streams)))))))))  
  
(stream-foldr (lambda (x y) (cons-stream (- x) (force y)))  
              '() (stream 1 2 3 'blah 4))  
  
⇒ (-1 . #<promise>)
```

Další (užitečné) odvozené procedury

;; konverze proudu na seznam

```
(define stream->list
  (lambda (stream)
    (stream-foldr (lambda (x y)
                    (cons x (force y)))
                  '()
                  stream)))
```

;; filtrace prvku proudu podle vlastnosti

```
(define stream-filter
  (lambda (prop? stream)
    (stream-foldr (lambda (x y)
                    (if (prop? x)
                        (cons-stream x (force y))
                        (force y)))
                  '()
                  stream)))
```

Nekonečné proudy a jejich implicitní definice

Příklad (proud jedniček)

;; rekurzivní procedura bez limitní podmínky

```
(define ones-proc  
  (lambda ()  
    (cons-stream 1 (ones-proc))))
```

;; nekonečný proud vytvořený voláním ones-proc

```
(define ones (ones-proc))
```

;; předchozí s použitím pojmenovaného let

```
(define ones (let proc ()  
               (cons-stream 1 (proc))))
```

;; implicitní definice proudu

```
(define ones (cons-stream 1 ones))
```

Nekonečné proudy a jejich implicitní definice

Příklad (proud přirozených čísel)

;; rekurzivní procedura bez limitní podmínky

```
(define naturals-proc  
  (lambda (i)  
    (cons-stream i (naturals-proc (+ i 1)))))
```

;; nekonečný proud vytvořený voláním naturals-proc

```
(define naturals (naturals-proc 1))
```

;; předchozí s použitím pojmenovaného let

```
(define naturals (let iter ((i 1))  
  (cons-stream i (iter (+ i 1)))))
```

;; implicitní definice proudu

```
(define naturals (cons-stream 1  
  (stream-map + ones naturals)))
```

Nekonečné proudy

Nekonečný proud

- neformálně: „potenciálně nekonečná lineární datová struktura“
- *potenciálně nekonečná* znamená:
 - opakovaným použitím `stream-cdr` se nedostaneme na jejich konec
 - v každém okamžiku průchodu nekonečným proudem máme vždy k dispozici *aktuální prvek* a *příslib pokračování proudu*
- lze se na něj dívat jako na nekonečnou posloupnost elementů $(e_i)_{i=0}^{\infty}$, to jest $e_0, e_1, e_2, \dots, e_{n-1}, e_n, e_{n+1}, \dots$
- v praxi se konstruuje rekurzivní procedurou *bez limitní podmínky*

i ; proud hodnot $(2^i)_{i=0}^{\infty}$

```
(define pow2
  (let next ((last 1))
    (cons-stream last
      (next (* 2 last)))))
```

Nekonečné proudy

Formálně lze zavést jako limity prefixových generátorů

Seznam r je **prefix** seznamu t , pokud lze t vyjádřit jako spojení r s nějakým seznamem l (v tomto pořadí).

Množinu seznamů \mathcal{S} nazveme **prefixový generátor**, pokud

- 1 pro každé $n \in \mathbb{N}$, systém \mathcal{S} obsahuje seznam délky n ;
- 2 pro každé dva $s, t \in \mathcal{S}$ platí: buď s je prefix t , nebo t je prefix s .

Nekonečný proud (příslušný prefixovému generátoru \mathcal{S}) je element reprezentující posloupnost $(e_i)_{i=0}^{\infty}$, kde e_i je element nacházející se na i -té pozici libovolného seznamu $s \in \mathcal{S}$ majícího alespoň $i + 1$ prvků.